

نقد کتاب فلور ایران، تیره شببو (*Brassicaceae*)

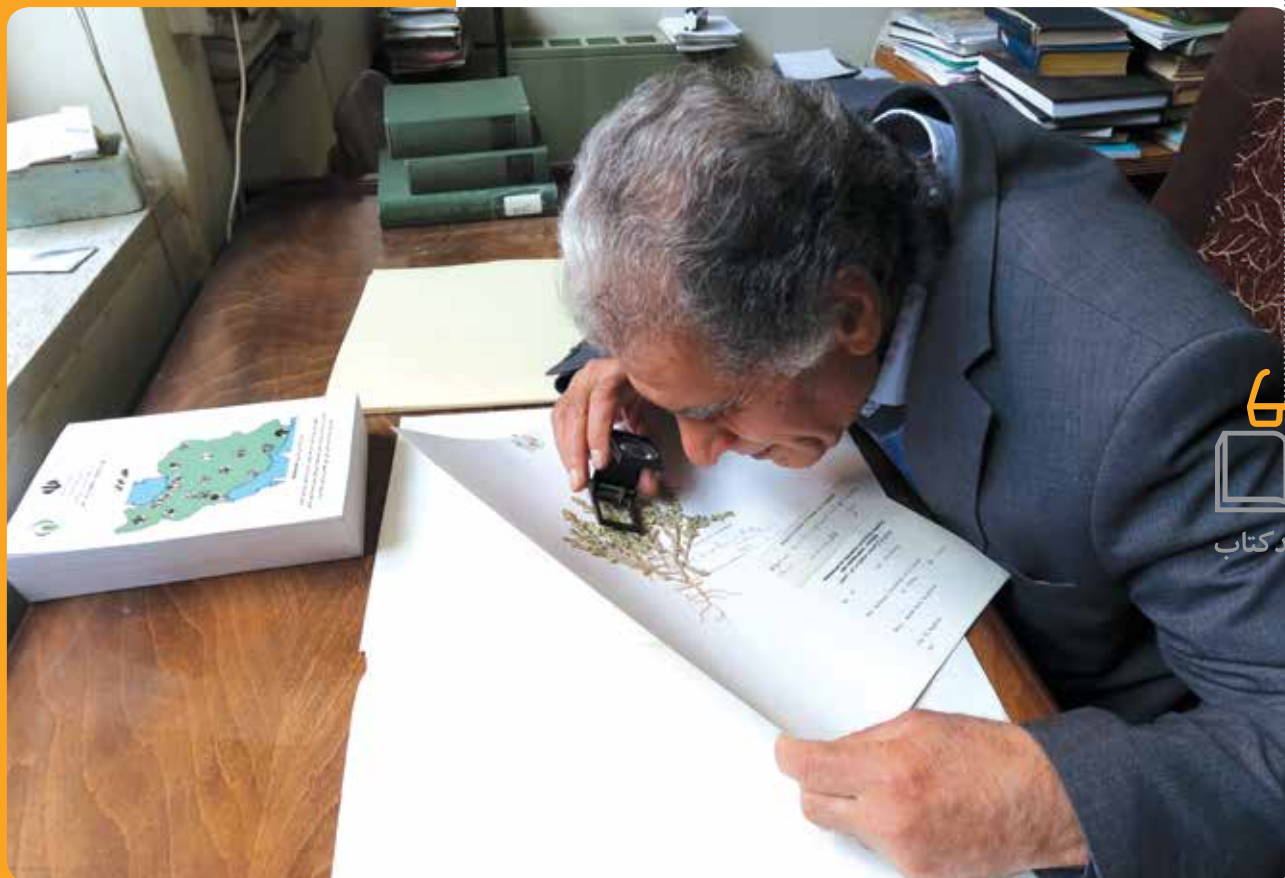
سعیده سادات میرزاده واقفی*

به مجموعه گیاهان یک منطقه، از نظر لغوی، «فلور» گفته می‌شود. کتاب یا مجموعه کتاب‌هایی که توسط گیاه‌شناسان تهیه می‌شوند و گیاهان یک سرزمین را براساس نظام مشخصی توصیف می‌کنند، فلورا نامیده می‌شوند (اسدی، ۱۳۹۸). در کتاب‌های فلور ایران، مجموعه گیاهان منطقه جغرافیایی کشور ایران بررسی می‌شود. این مجموعه توسط استاد مصطفی اسدی با همکاری تعدادی از گیاه‌شناسان به زبان فارسی به رشته تحریر در آمده است و از جمله کتاب‌های ارزشمند گیاه‌شناسی است که گامی بزرگ و ماندگار در عرصه گیاه‌شناسی ایران به‌شمار می‌رود. از این مجموعه تاکنون ۱۵۱ جلد چاپ شده است و جلد‌های جدید آن همچنان در حال تکمیل و انتشار است. در این نوشته، شماره ۱۴۳ از این مجموعه یعنی تیره شببو (*Brassicaceae*) بررسی می‌شود.

این کتاب با ۹۵۴ صفحه یکی از شماره‌های قطور فلور ایران است. تیره شببو توسط گروهی از گیاه‌شناسان به نگارش در آمده است. نگارندگان این شماره از فلور ایران به ترتیب مصطفی اسدی (*Drabeae, Mathioleae, Alysseae*)، سپیده ساجدی (*Brassicaceae*)، حمیده فخر رنجبری (*Lepidieae*)، سعیده میرزاده واقفی (*Alyssum*)، حمید مودنی (*Erysimum*)، منصوره خدانشناس (*Sisymbrieae*)، احمد خسروی (*Arabideae*)، احمد حاتمی (*Arabideae*)، محمد مهرنیا (*Hesperideae except Hesperis*)، شببو کفاش (*Mattioleae*)، نوشین حیدرنیا (*Drabeae, Alysseae except Alyssum*)، مسعود شیدایی (*Alyssum*)، مهناز حیدری‌ریکان (*Euclidieae, Lunarieae*)، کورش کاوسی (*Alysseae except Alyssum*)، علی سنبلی (*Streigmotemum, Petionitia*)، غلامحسین ویس‌کرمی (*Hesperis*) و فائزه امینیان (*Drabeae*) هستند. به‌طورکلی، مجموعه کتاب‌های فلور ایران براساس الگویی خاص و ثابت تهیه و تنظیم شده‌اند. در ابتدای کتاب، ویژگی‌های خاص تیره شببو با شکل‌هایی از انواع کرک و کلاله ذکر شده است. پس از آن، فهرست قبیله‌ها و جنس‌های هر قبیله به ترتیب ارائه شده است، این تیره در مجموع ۳۵۸ گونه، ۱۰۰ جنس و ۲۵ قبیله دارد. کلید شناسایی جنس‌ها نیز در ۱۴ صفحه درج شده است. نخست، قبیله‌ها با صفات شاخص آنها تعریف شده‌اند، سپس، جنس‌های آن قبیله و ویژگی‌های کامل تاکسونومیک آنها به تفصیل آورده شده است. کل گونه‌های هر جنس، در کلیدی پس از هر جنس ارائه شده است. ویژگی‌های تاکسونومیک جنس و گونه‌ها با الگوی خاصی به ترتیب با ویژگی‌های فرم رویشی، برگ، کاسبرگ، گلبرگ، پرچم، تخمدان، میوه و دانه تعریف شده است. در زیر هر گونه، سینونیم‌های آن معرفی شده‌اند، سینونیم به نمونه‌هایی گفته می‌شود که در گذشته به‌عنوان

* استادیار پژوهش، مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران.
پست الکترونیک: myalyssum94@gmail.com

 Islamic Republic of Iran
 Ministry of Jihad-e-Agriculture
 Agricultural Research and Education Organization
 Research Institute of Forests and Rangelands

FLORA OF IRAN

No. 143: (Brassicaceae)

M. Assadi, S. Sajedi, H. Fakhri Ranjber, S. Mirzadeh Vaghefi, H. Moazzeni, M. Khodashenas, A. R. Khosravi, A. Hatami, M. Mehrnia, Sh. Kaffash, N. Heidarnia, M. Sheidai, M. Heidari Rikan, K. Kavousi, A. Somboli, Gh. Veiskarami & F. Aminian

2017

978-964-473-012-2

شکل ۲۸. *Lepidium buschianum* (۵/۰). میوه (۵/۰).

Clypeola jonthlaspi

Alyssum desertorum

Capsella bursa-pastoris

به ترتیب حروف الفبای تیره‌ها آورده شده است. شاید یکی از نقایص کتاب این است که تنها در برخی از جنس‌ها، نام نگارنده ذکر شده، البته که در ابتدای کتاب، در صفحه ۴، نام نویسندگان جنس‌ها، به‌طور مفصل ارائه شده است.

منابع

اسدی، م.، ۱۳۹۸. فلور ایران. طبیعت ایران، ۴(۲): ۲۹:۴۱.

گونه‌ای جدید معرفی شده، اما به مرور زمان و براساس مقالات منتشر شده معتبر، با گونه اصلی یکی شده‌اند. تصاویر نقاشی شده و شماره نقشه پراکنش، در صورت وجود، آورده شده است. پس از ویژگی‌های تاکسونومیکی هر گونه، زمان گل‌دهی، پراکنندگی جغرافیایی گونه در ایران و جهان ارائه شده است. قسمت پراکنش جغرافیایی نشان می‌دهد، نمونه تیپ مربوط به کدام منطقه از جهان است. در صورت انحصاری بودن نمونه، در این قسمت، به آن اشاره شده است. ابتدا پراکنندگی در ایران (شمال، مرکز، غرب، شرق و جنوب) و سپس، ترتیب استان‌ها با الگوی خاصی برای همه جنس‌ها و گونه‌ها آورده شده است. در جلوی هر استان، شهر، ارتفاع آن از سطح دریا، جمع‌آوری‌کننده و شماره هر بار یومی نمونه به ترتیب برای هر کدام از نمونه ارائه شده است. در انتها، نویسنده بنا به صلاحدید و در صورت نیاز، با هدف واضح‌تر شدن شرح و تمایز گونه از سایر گونه‌ها، یادداشت‌هایی را درج کرده است. در بین گونه‌های هر جنس، تعدادی نمونه توسط نویسنده جنس انتخاب و توسط گرافیست‌ها طراحی شده است. نقاشی‌های ترسیم شده همگی دارای امضا هستند. این نقاشی‌ها سبک رئال و با تکنیک رایج طراحی شده‌اند و بزرگ‌نمایی آنها در کنار امضای گرافیست ذکر شده است. با توجه به صلاحدید گیاه‌شناس نگارنده گونه، قسمت‌هایی از گیاه شامل کرک‌ها، میوه، گل، یا سایر قسمت‌ها بزرگ‌نمایی شده‌اند. گرافیست‌های این شماره از مجموعه فلور آقای مهندس یوسف رضایی و خانم‌ها مهندس ربابه فرحدوست و مریم نوبخت هستند.

نقشه‌های پراکنش، پس از بررسی کل گونه‌ها ارائه شده‌اند. سپس فهرست اسامی لاتین گونه‌ها براساس الفبا و صفحه آن ذکر شده است. در صورت وجود تصویر برای هر گونه، شماره صفحه در پراکنش درج شده است. در انتها نیز، فهرست شماره‌های منتشر شده فلور ایران از ابتدا تاکنون